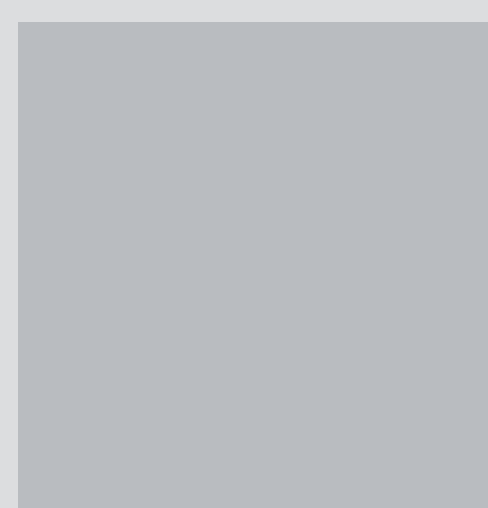
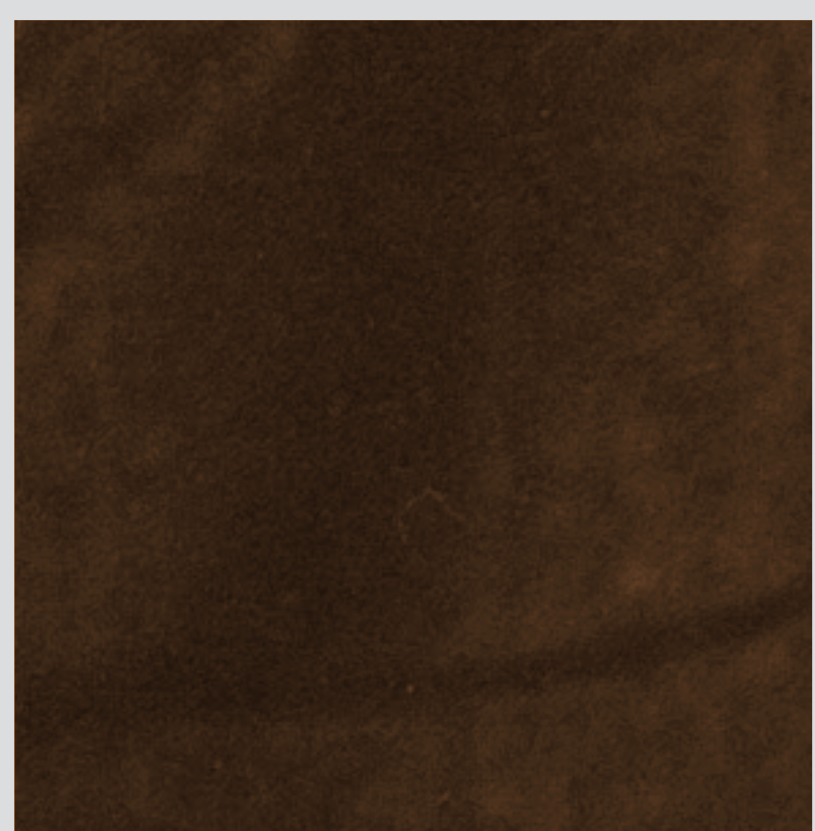

Wincenty Witos

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

BE BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE

Chłopak ze wsi

↑ Dom rodzinny Wincentego Witosy w Wierzchosławicach. Pierwotnie rodzina Witosów zajmowała tylko część domu. Dzięki ciężkiej pracy udało się po pewnym czasie dokupić resztę i wybudować stajnię i stodołę. W latach 1912–1913 Wincenty z małżonką wybudowali nowy dom.

📍 Igor Witowicz, 2009

→ Katarzyna Witosowa z domu Tracz, od 1898 r. żona Wincentego Witosy. Fotografia z początku XX w. Katarzyna nie umiała czytać i pisać, ale była osobą niezwykle energiczną i pracowitą. Praktycznie ona dbała o dom i prowadziła gospodarstwo.

📍 Muzeum Wincentego Witosy w Wierzchosławicach

← Dokument wystawiony przez Witosy jako wójta gminy Wierzchosławice w 1909 r.

Urząd wójta pełnił Wincenty Witos (osobiście lub przez zastępcę) przez pięć kadencji w latach 1908–1931, kiedy usunięto go decyzją administracyjną starosty tarnowskiego.

📍 Archiwum Państwowe w Krakowie Oddział w Tarnowie

Wincenty Witos urodził się 21 stycznia 1874 r. w Wierzchosławicach w powiecie tarnowskim, w małorolnej rodzinie chłopskiej Wojciecha i Katarzyny z d. Sroka. Od najmłodszych lat angażowany był do prac w gospodarstwie, przez co z opóźnieniem rozpoczął naukę w miejscowej szkole, którą ukończył z wyróżnieniem. Brak możliwości kontynuowania nauki rekompensował samodzielną lekturą. W 1898 r. ożenił się z Katarzyną Tracz i wkrótce urodziła się ich córka – Julia. Pracował bardzo intensywnie, aby poprawić status materialny rodziny, równocześnie angażował się w działania samorządu wsi, powiatu tarnowskiego i różnych organizacji społecznych.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Spółecznik i polityk

Pod koniec XIX w. w Galicji formował się ruch ludowy, który odegrał olbrzymią rolę w uświadomieniu narodowym chłopów (najliczniejszej warstwy ówczesnego społeczeństwa) oraz włączeniu ich w życie polityczne i walkę o niepodległość Polski. Zaangażował się w nim również Wincenty Witos pisząc artykuły do „Przyjaciela Ludu”, organizując struktury Stronnictwa Ludowego (później przemianowanego na Polskie Stronnictwo Ludowe) i stopniowo zajmując coraz bardziej odpowiedzialne stanowiska w jego władzach. W 1908 r. został wybrany posłem na Sejm Krajowy we Lwowie, a w 1911 r. do Rady Państwa w Wiedniu.

↑ Członkowie Rady Naczelnej PSL (pierwszy z lewej siedzi Wincenty Witos), Kraków 1907 r.
📍 Zakład Historii Ruchu Ludowego

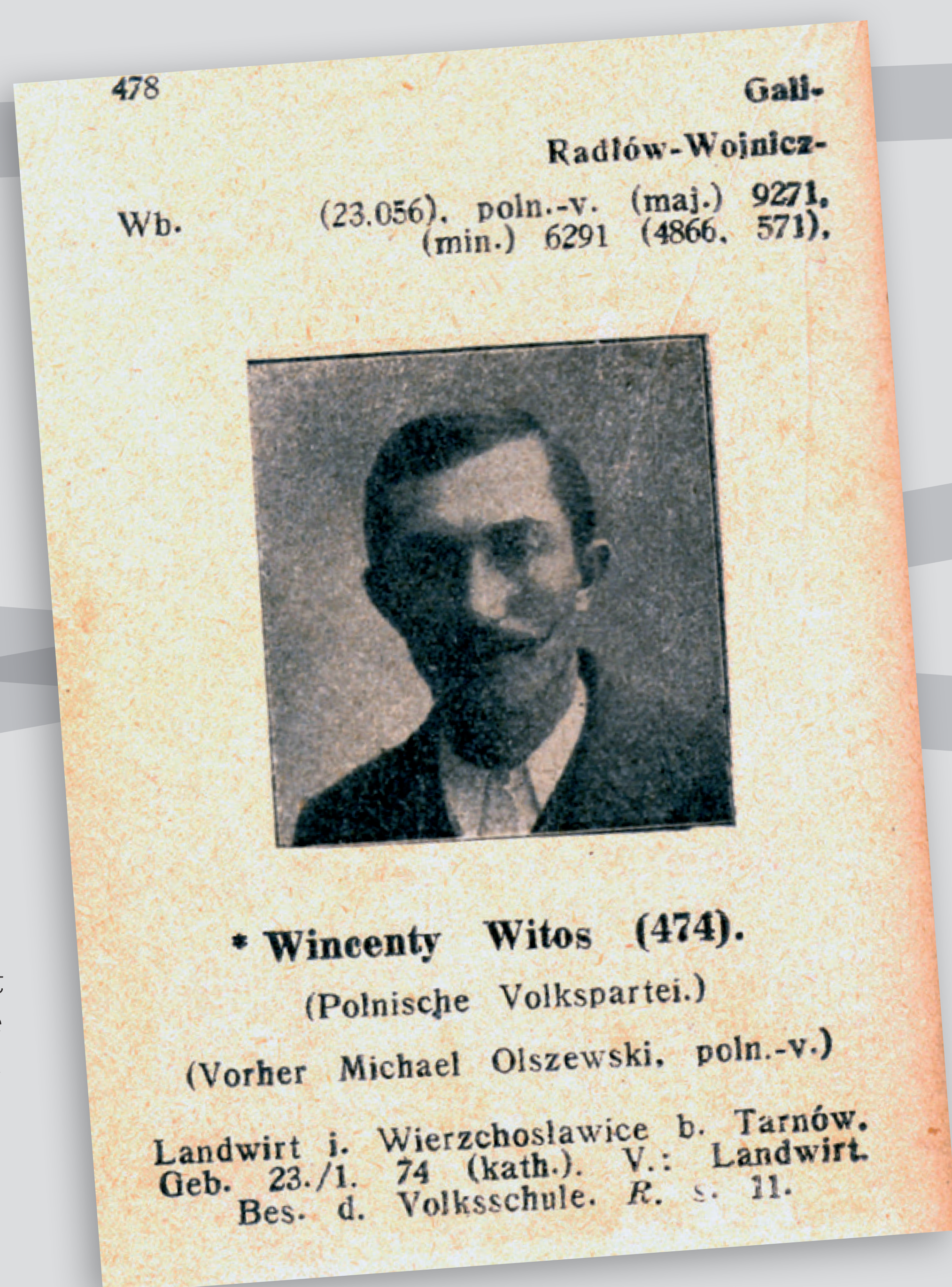

↑ Posłowie PSL do austriackiej Rady Państwa w Wiedniu (Wincenty Witos trzeci od prawej) ok. 1912 r.
📍 Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

- Strona z wydanej w Wiedniu w 1911 r. publikacji *Parlament Austriacki* z informacją o pośle Wincentym Witosie.
- 📍 Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach

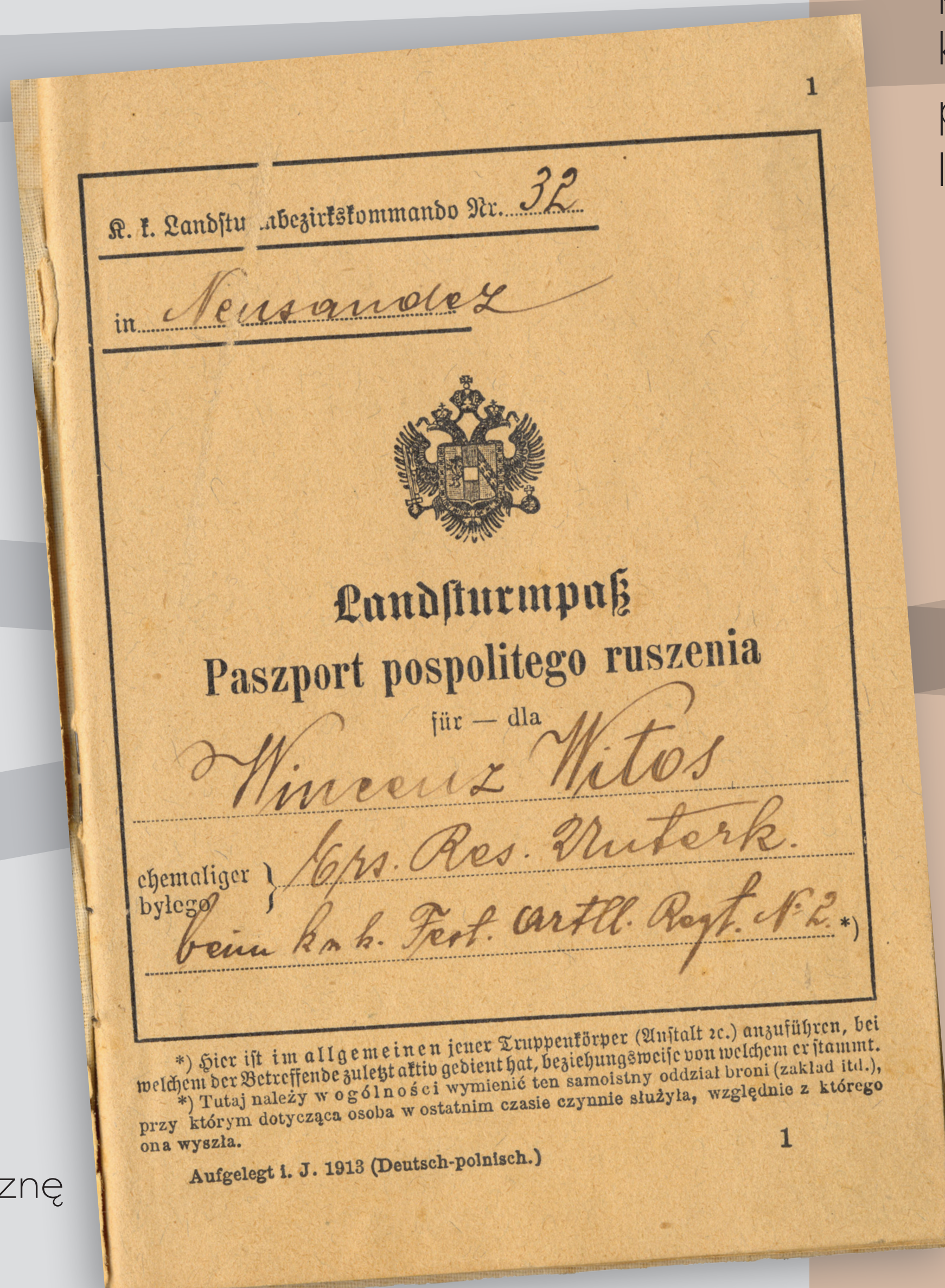
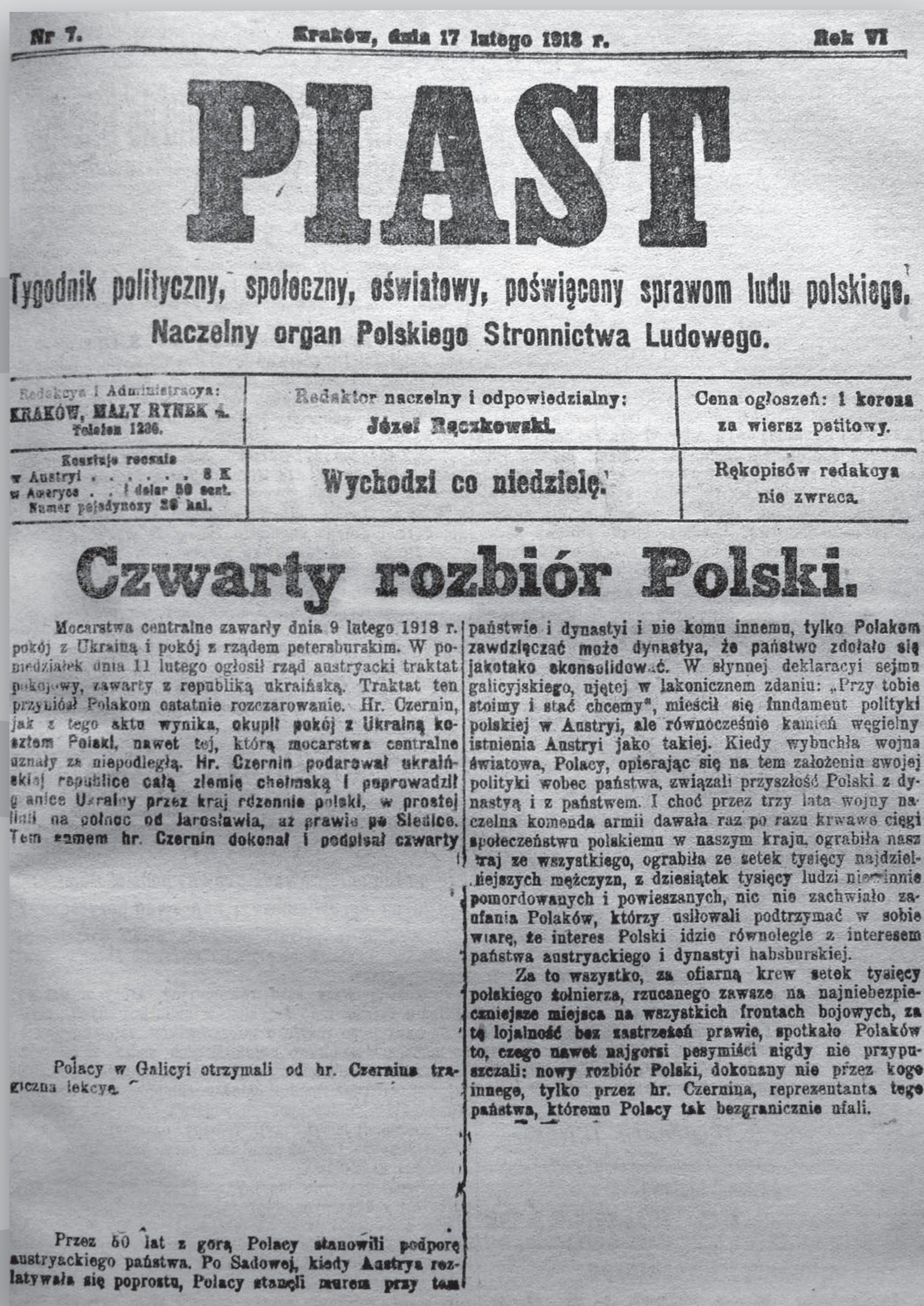
1914–18

Podczas wielkiej wojny

→ Wincenty Witos.
Fotografia z okresu I wojny światowej.
☑ Zakład Historii Ruchu Ludowego

Po wybuchu I wojny światowej, w Krakowie utworzono Naczelny Komitet Narodowy, w którym Witos reprezentował PSL-Piast, zachęcając chłopów do wstępowania do legionów. Równocześnie, jako wójt angażował się w ochronę społeczności Wierzchosławic, przez które przetoczył się front, przed negatywnymi skutkami wojny. W 1915 r. z grupą działaczy ludowych wyjechał do neutralnej Szwajcarii, aby uzyskać informacje o sytuacji w Europie, blokowane przez austriacką cenzurę. Spotkał się tam z Henrykiem Sienkiewiczem i działaczami polskimi z innych zaborów. W 1917 r. wykazywał niezwykłą aktywność polityczną, której głównym celem było powstanie niepodległego państwa polskiego. Współpracował m.in. z politykami Narodowej Demokracji. Wynikiem tego współdziałania było przeforsowanie 16 maja 1917 r. na forum Koła Polskiego w Wiedniu specjalnej rezolucji o powstaniu państwa polskiego z ziem wszystkich zaborów, ze swobodnym dostępem do morza. Zagłosowali za nią ludowcy, endecy i socjaliści.

← Pierwsza strona „Paszportu pospolitego ruszenia” na nazwisko Wincentego Witos wystawionego w grudniu 1915 r.
☑ Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach

↑ Artykuł Wincentego Witos w „Piaście” krytykujący decyzje traktatu brzeskiego z 9 lutego 1918 r. oddające Ukrainie Chełmszczyznę i część Podlasia. Widoczne luki w tekście są wynikiem interwencji cenzury.
☑ Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

1918

Budowanie niepodległej

28 października 1918 r. Witos stanął na czele utworzonej w Krakowie Polskiej Komisji Likwidacyjnej, której celem było przejęcie władzy w Galicji z rąk zaborcy, rozbrojenie garnizonów austro-węgierskich oraz utrzymanie spójności terytorialnej Galicji. Wraz z odbudową państwowości polskiej proponowano mu stanowiska ministerialne w Tymczasowym Rządzie Ludowym Republiki Polskiej tworzonym w Lublinie, a później w powołanym przez Józefa Piłsudskiego gabinecie Jędrzeja Moraczewskiego. Odmówił ich objęcia, uznając te rządy za niereprezentujące wszystkich zaborów i najistotniejszych nurtów politycznych. Aktywnie uczestniczył w pierwszej kampanii przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego, pełniąc od 1 grudnia 1918 r. funkcję prezesa Zarządu Głównego PSL-Piast.

↑ Członkowie Polskiej Komisji Likwidacyjnej, trzeci od prawej siedzi Wincenty Witos. *Patrzyłem na załamanie się potężnej austriackiej maszyny państwowej, widziałem jak rwały się jej wiązadła. Znalazłem się zaraz w radosnej konieczności tworzenia nowego własnego organizmu państwowego. Wincenty Witos Moje wspomnienia.*
 📍 Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

↑ Wincenty Witos z żołnierzami powstającego w Galicji Wojska Polskiego dowodzonego przez płk. Bolesława Roję (stoi w środku obok Witos).
 📍 Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach.

1920

Premier zwycięski

↑ Premier Wincenty Witos (pierwszy z prawej) w Kaliszu, 17 października 1920 r.
 📍 Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach

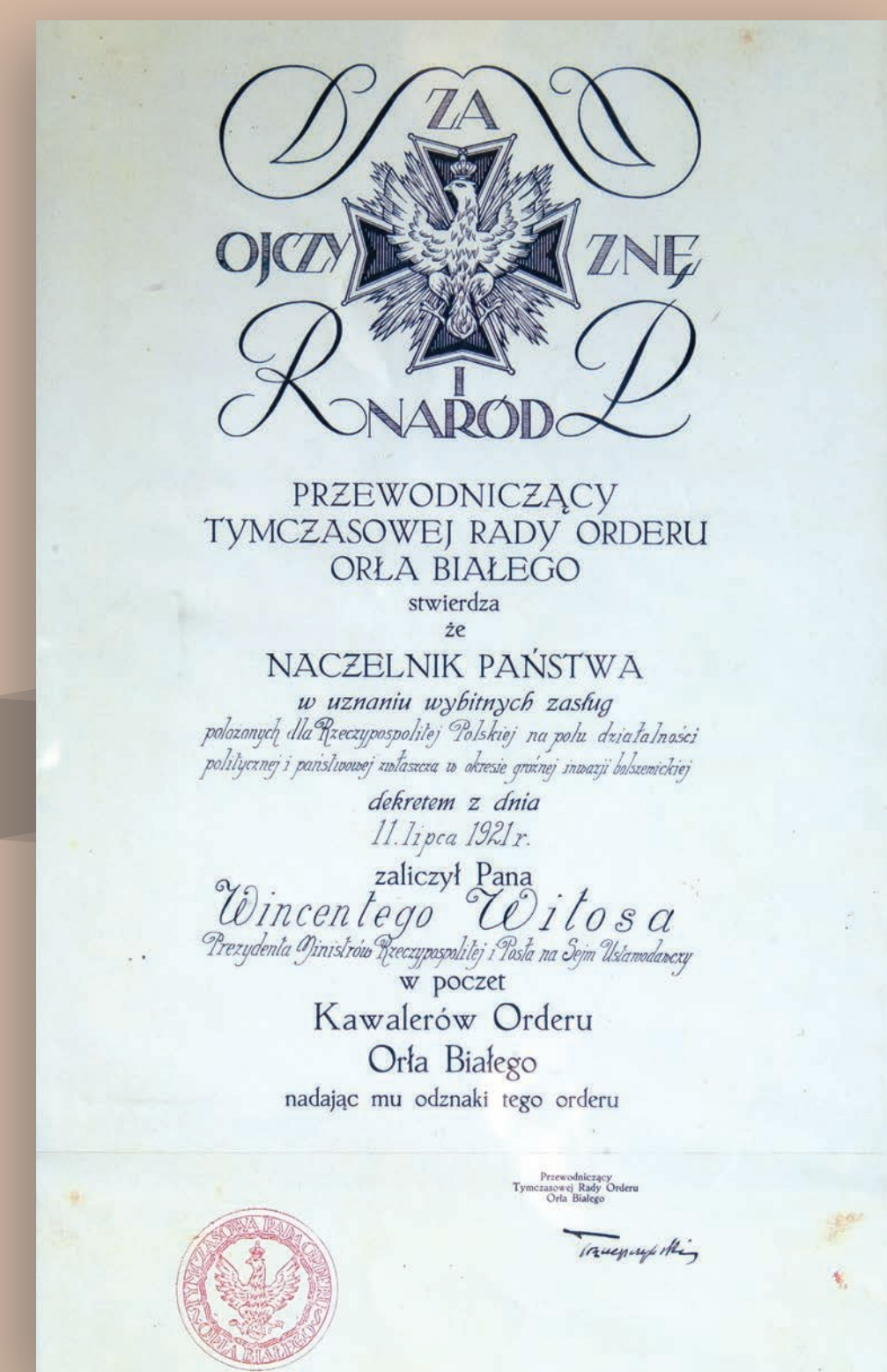
↓ Naczelnik Państwa marszałek Józef Piłsudski i premier Wincenty Witos. Warszawa, 1921 r.
 📍 Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach

→ Akt nadania Wincentemu Witosowi Orderu Orła Białego. Warszawa, 11 lipca 1921 r.
 📍 Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach

Wybrany do Sejmu Ustawodawczego 26 stycznia 1919 r. Witos był aktywnym posłem, szczególną uwagę poświęcając problemom rolnictwa i sprawom zagranicznym. 24 lipca 1920 r., w krytycznej sytuacji zagrożenia ofensywą bolszewicką zbliżającą się do Warszawy, stanął na czele rządu złożonego z przedstawicieli niemal wszystkich ugrupowań parlamentarnych. Mobilizował społeczeństwo do obrony, często wyjeżdżał w teren podnosząc na duchu walczące oddziały, a po odparciu wroga lustrował tereny dotknięte okupacją. Urząd sprawował do września 1921 r.

Precz z małodusznością, precz ze zwątpieniem. Ludowi, który jest potęgą, wątpić nie wolno, ani rezygnować nie wolno. Trzeba ratować Ojczyznę, trzeba jej oddać wszystko – majątek, krew i życie, bo ta ofiara stokrotnie się opłaci, gdy uratujemy państwo od niewoli i hańby!
 Odezwa do włościan, 30 lipca 1920 r.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

A black and white portrait of Wincenty Witos, a man with a mustache, wearing a suit and tie. The image is split vertically: the left side is in color (brown and orange tones), and the right side is in black and white. A dark orange rectangular box is overlaid on the lower left portion of the portrait, containing white text.

Dojście do rządu jest dla niektórych celem całego życia. My stoimy na innym stanowisku. Rządy zawsze są tylko ciężarem i jeżeli kto obejmuje je, pojmując je poważnie, to albo obejmuje z konieczności, albo przez kogoś wezwany.

↑ Wystąpienie przed Sądem Okręgowym w Warszawie, listopad 1931 r.
📷 Zakład Historii Ruchu Ludowego

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Wincenty Witos.

1923-26

Premier przegrany

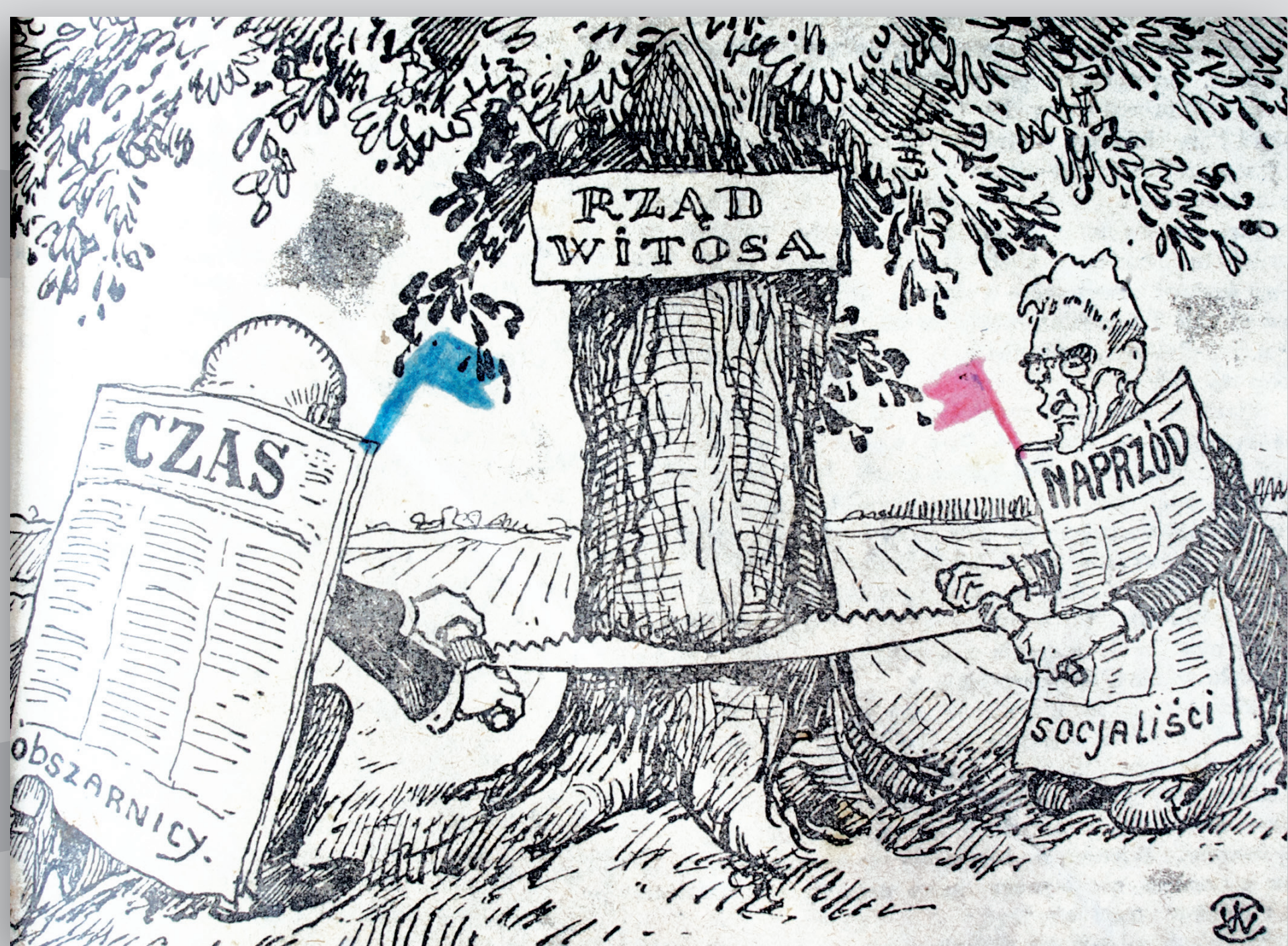
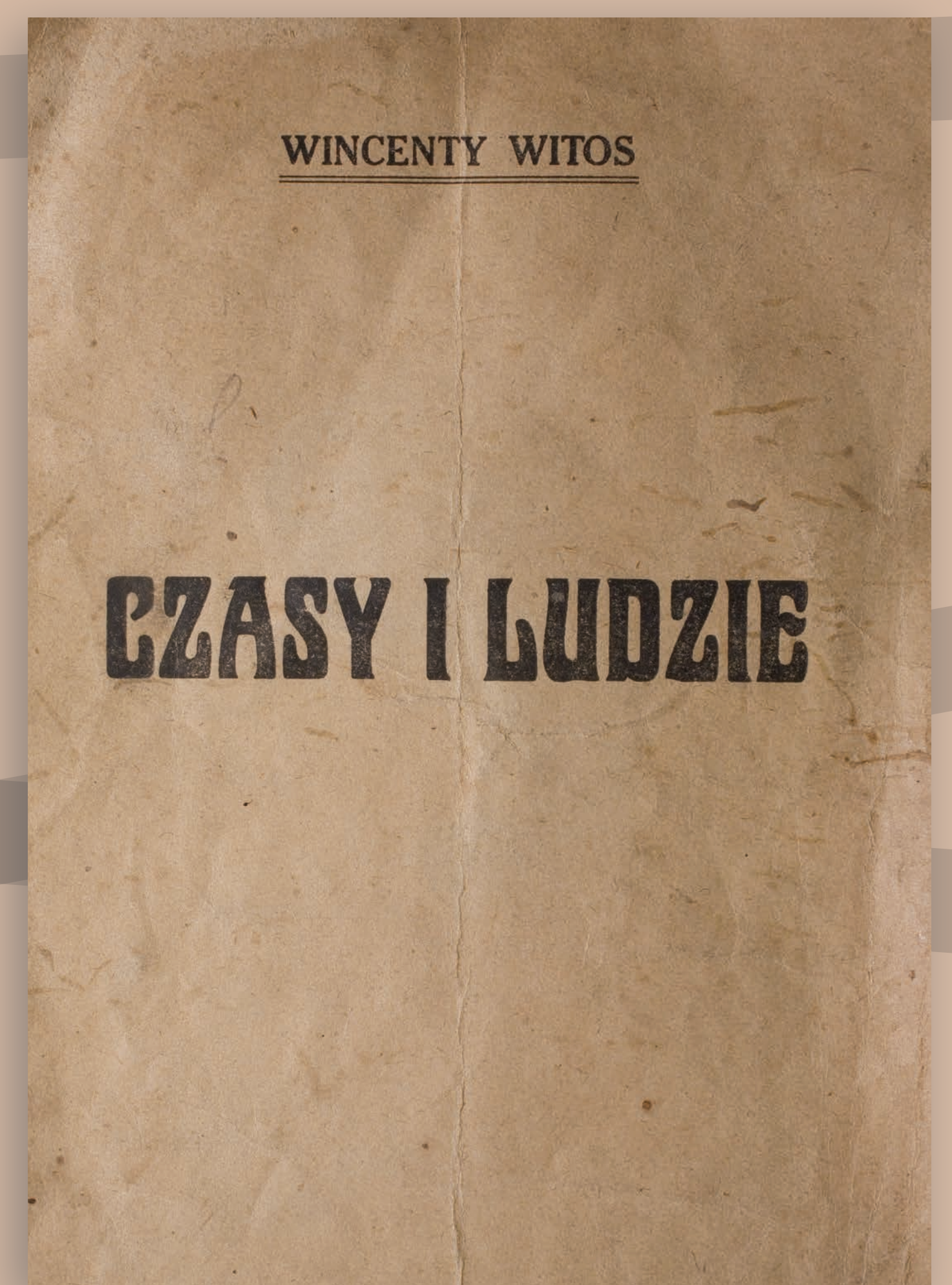
← Paszport dyplomatyczny Wincentego Witos wystawiony w 1924 r. Wincenty Witos, nawet pełniąc wysokie funkcje publiczne, swoim strojem okazywał chłopskie pochodzenie. Jedynie podczas wyjazdu do Szwajcarii w 1915 r. dał się namówić „dla dobrej sprawy” do założenia krawata.

▣ Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach

Ponownie urząd premiera pełnił Witos od maja do grudnia 1923 r. Był to efekt porozumienia partii centrowych i pracowniczych, co w zamyśle Witos miało przynieść stabilną większość pozwalającą na wzmocnienie wewnętrzne państwa i jego pozycji międzynarodowej. Jednak w sytuacji kryzysu gospodarczego doszło do krwawych zamieszek w Krakowie, co przyczyniło się do upadku rządu. Ponownie został premierem 10 maja w 1926 r., co wywołało ostrą reakcję lewicy, zarzucającej mu dążenie do dyktatury. Niechęć dużej części społeczeństwa do Witos wykorzystał Józef Piłsudski, wkraczając 12 maja na czele oddziałów wojskowych do Warszawy.

→ Okładka broszury autorstwa Wincentego Witos *Czasy i ludzie* z 1926 r. W broszurze tej i swojej publicystyce Witos zwracał uwagę na mankamenty ustroju i funkcjonowania państwa, postulując m.in. o zwiększenie uprawnień prezydenta. Jego poglądy w znacznym stopniu pokrywały się z poglądami Józefa Piłsudskiego, który w maju 1926 r. zbrojnie wystąpił przeciwko rządowi Witos.

▣ Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach

↑ Karykatura demaskująca chwilowe przymierze socjalistów i konserwatystów zwalczających rząd Wincentego Witos. „Piast”, 3 sierpnia 1923 r.

▣ Muzeum Wincentego Witos w Wierzchosławicach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W opozycji

↑ Działacze PSL-Piast. W pierwszym rzędzie w środku siedzi Wincenty Witos, lipiec 1927 r.
📍 Muzeum Wincentego Witos w Wierchosławicach

➔ Pamiątkowy dyplom wręczony Wincentemu Witosowi przez rolników – „piastowców” z powiatu warszawskiego w styczniu 1927 r.
📍 Muzeum Wincentego Witos w Wierchosławicach

← Wincenty Witos z wnukami: Wincentym (z lewej) i Joanną Stawarzami. Druga połowa lat dwudziestych XX w.
📍 Muzeum Wincentego Witos w Wierchosławicach

Podczas przewrotu majowego w 1926 r., w obawie przed wybuchem wojny domowej, Witos podał swój rząd do dymisji. PSL-Piast nie zajmował początkowo jednoznacznego stanowiska wobec rządów sanacji, a nawet w sierpniu poparł nowelę konstytucyjną, w znacznym stopniu zbieżną z poglądami Witoso. Jednak od wiosny 1927 r. przeszedł do zdecydowanej opozycji, tworząc w 1929 r. z innymi partiami blok Centrolewu. We wrześniu 1930 r. Witos wraz z innymi przywódcami bloku, został aresztowany i przewieziony do twierdzy w Brześciu nad Bugiem, gdzie był traktowany jak pospolity przestępca. Końcem listopada został zwolniony po wpłaceniu kaucji.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

1931

Na czele Stronnictwa Ludowego

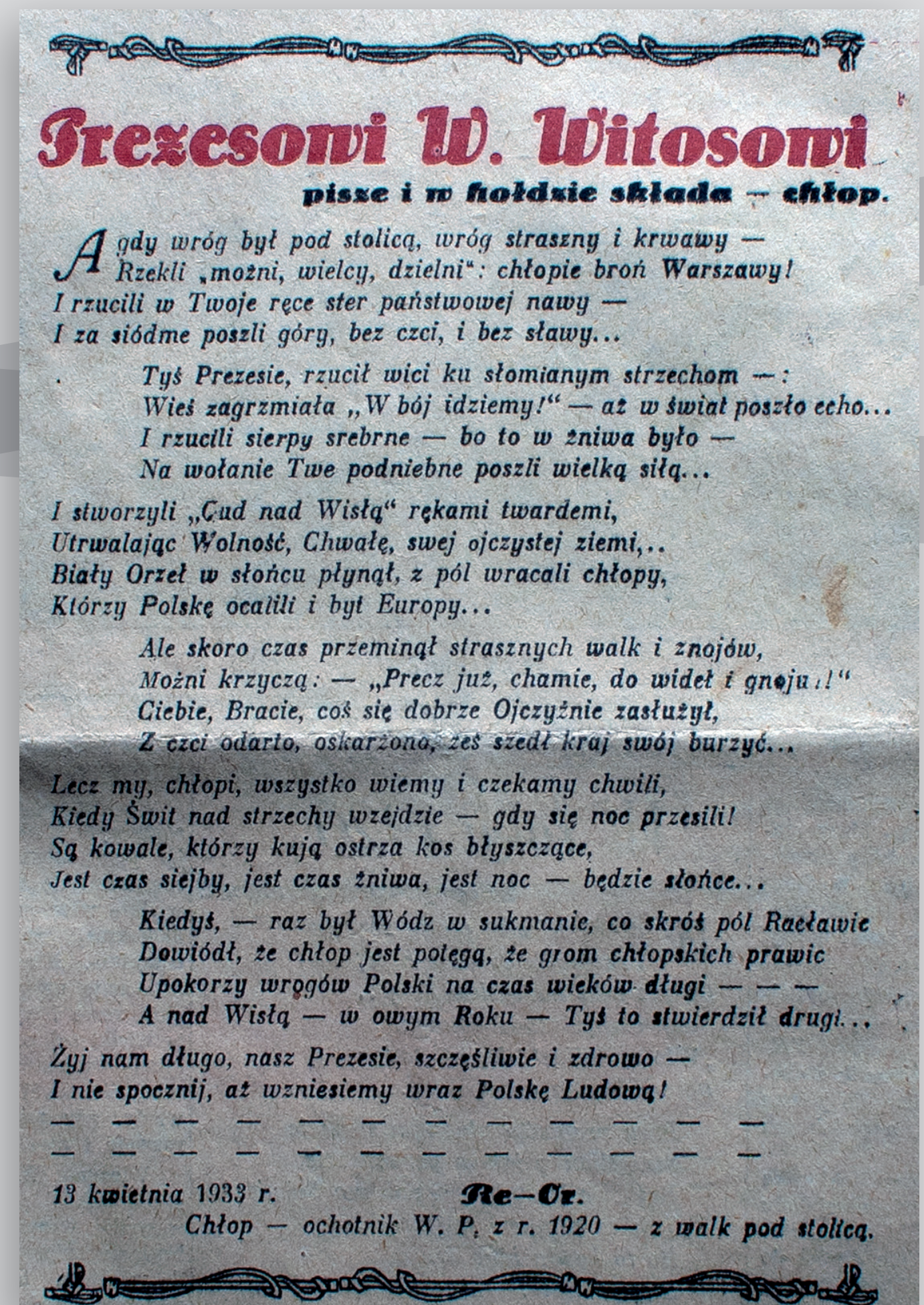
W 1931 r. doszło do zjednoczenia trzech partii chłopskich w Stronnictwo Ludowe. Witos został prezesem Rady Naczelnej SL. Podważając reprezentatywność sejmu wyłonionego w sfałszowanych wyborach, wzywał całą opozycję do jego opuszczenia. SL rozpoczęło organizowanie masowych wystąpień chłopskich (wiece, strajki), czemu sprzyjała trudna sytuacja ekonomiczna wsi związana z kryzysem gospodarczym i antydemokratyczne posunięcia rządów sanacji. W 1933 r. na uroczystości 25-lecia pracy parlamentarnej Witos w Wierchosławicach zgromadziło się kilkadziesiąt tysięcy jego sympatyków.

- ↑ Kongres chłopski, na którym utworzono Stronnictwo Ludowe. W pierwszym rządzie siedzi Wincenty Witos (z teczką). Warszawa, 15 marca 1931 r.
- 📍 Muzeum Wincentego Witos w Wierchosławicach

- ↓ Wiersz zamieszczony w „Jednodniówce w 25-lecie pracy parlamentarnej p. Wincentego Witos” kolportowanej jako bezpłatny dodatek do „Piasta” z 30 kwietnia 1933 r.
- 📍 Muzeum Wincentego Witos w Wierchosławicach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

- ↑ Wincenty Witos niesiony na rękach przez uczestników obchodów 25-lecia jego pracy parlamentarnej. Wierchosławice, 30 kwietnia 1933 r.
- 📍 Zakład Historii Ruchu Ludowego

1933-39

Emigrant

→ Wincenty Witos na sali rozpraw podczas procesu brzeskiego. A więc kto inny robił zamach i spisek, a ja siedzę na ławie oskarżonych – fragment przemówienia W. Witosy przed Sądem Okręgowym w Warszawie, październik 1931 r.
📍 Muzeum Wincentego Witosy w Wierzchosławicach

Od jesieni 1931 r. przed sądami kilku instancji toczył się tzw. „proces brzeski” przywódców Centrolewu. Po dwóch latach, ostrzegany o przewidywanym zatwierdzeniu przez Sąd Najwyższy wyroku więzienia, Witos przeszedł przez „zieloną granicę” do Czechosłowacji. Utrzymywał kontakty z innymi skazanymi, którzy również udali się na emigrację, ale też politykami czechosłowackiego Stronnictwa Agrarnego, dzięki którym mógł poznać wiele regionów tego kraju. Odwiedzało go wielu działaczy i sympatyków z Polski, czasem też córka Julia Masiowa. Interesował się sytuacją w SL, którego był nadal formalnym prezesem, pisał artykuły do „Zielonego Sztandaru”.

← Julia Witosówna, córka Wincentego i Katarzyny, urodzona w 1899 r. w Wierzchosławicach. W 1920 r. wyszła za mąż za Gustawa Stawarza, z którym miała dwoje dzieci. Po jego śmierci (w 1924 r.) ponownie wyszła za mąż za Stanisława Masię (w 1932 r.). Zmarła w 1979 r.
📍 Muzeum Wincentego Witosy w Wierzchosławicach

↑ Wincenty Witos (z lewej) z wizytą w gospodarstwie Cihlarów w Uhřetáborze (Czechosłowacja), 1935 r.
📍 Muzeum Wincentego Witosy w Wierzchosławicach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

1939

Znowu w kraju

↑ Wincenty Witos (w środku) z żoną i działaczami ludowymi przed swoim domem w Wierzchosławicach, wiosna 1939 r.
 ☑ Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach

↓ Wincenty Witos (trzeci od prawej) podczas kuracji w Truskawcu, lato 1939 r.
 ☑ Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach

→ Ocenzurowana strona tytułowa „Piasta” z 11 czerwca 1939 r. z informacjami o wystąpieniu Wincentego Witosa podczas Święta Ludowego w Mościskach, w którym mobilizował do obrony kraju wobec niemieckiego zagrożenia.
 ☑ Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach

Na emigracji Witos uczestniczył w inicjatywie utworzenia szerokiego bloku antysanacyjnego zwanego Frontem Morges. Wysuwał koncepcje wielu masowych akcji chłopskich (uroczystości, strajki). Po wkroczeniu wojsk niemieckich do Czechosłowacji w marcu 1939 r. wrócił do Polski i zgłosił się do prokuratury. Po krótkim pobycie w więzieniu został zwolniony na półroczny urlop zdrowotny. Wrócił do Wierzchosławic, a wkrótce wznowił swoją pracę na stanowisku prezesa SL i rozpoczął podróż po kraju, dokonując przeglądu szeregów partii. Przez miesiąc przebywał na leczeniu uzdrowiskowym w Truskawcu. 31 sierpnia zmarła jego żona Katarzyna.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1939-45

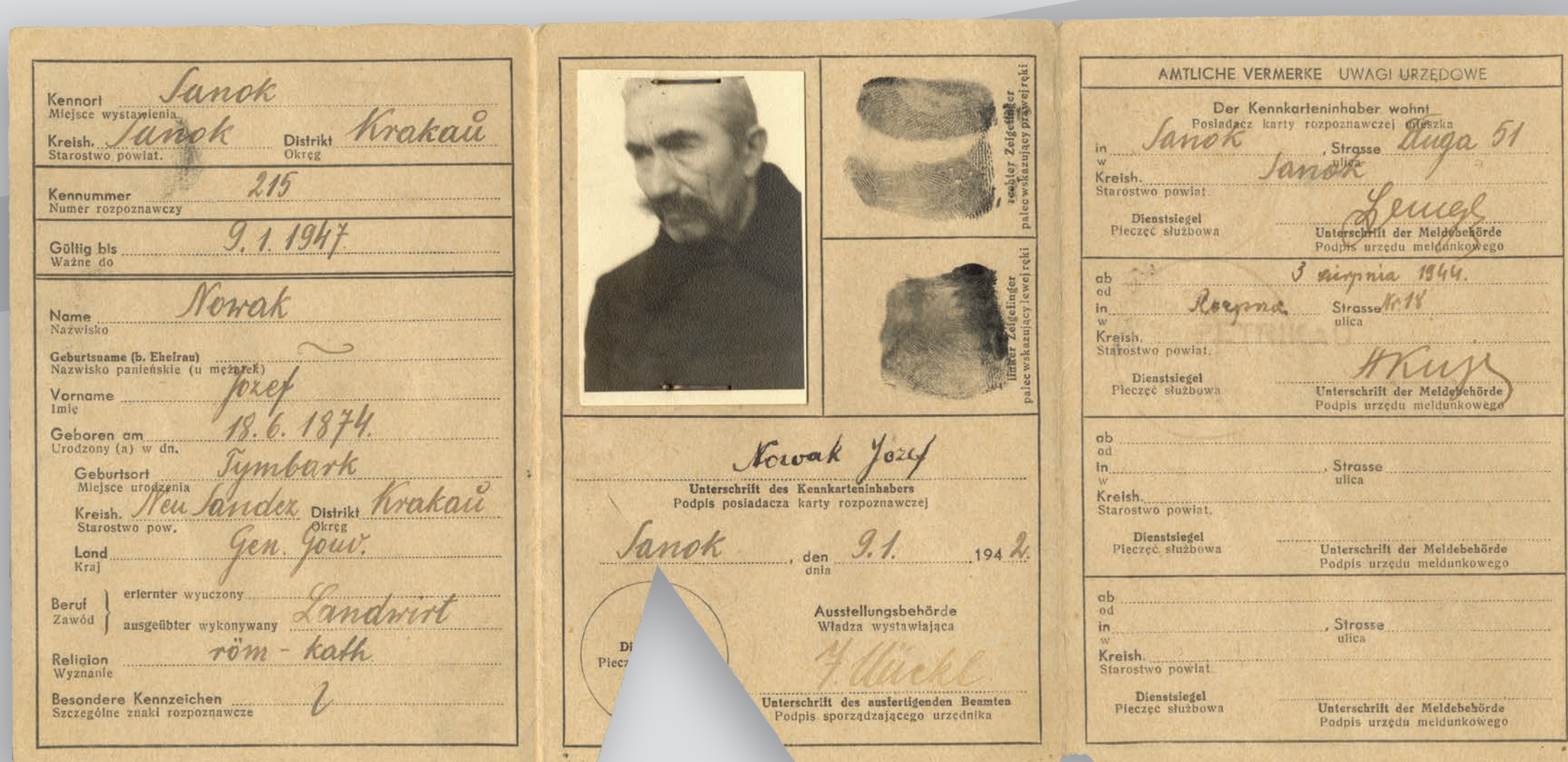
Pod niemiecką okupacją

Wybuch wojny zastał Witosą w Krakowie, w drodze do Wierzchosławic na pogrzeb żony. Po pogrzebie ruszył dalej, w kierunku Lwowa. Dotarł w okolice Jarosławia, gdzie po wkroczeniu Niemców został aresztowany. W październiku przewieziono go do więzienia w Rzeszowie. Niemcy podejmowali bezskuteczne próby pozyskania go do współpracy. W związku z problemami zdrowotnymi, pozwolono mu zamieszkać w Zakopanem, a w 1941 r. wrócić do Wierzchosławic, utrzymując nad nim ciągły nadzór. Jesienią 1944 r. władze polskie podjęły próbę przerwania Witosy do Londynu, jednak nie udało się tego zrealizować przed sowiecką ofensywą w styczniu 1945 r.

← Pogrzeb Katarzyny Witosowej. Wincenty stoi w środku, za nim (w czerni) córka Julia Masiowa i wnuk Wincenty Stawarz. Wierzchosławice, 2 września 1939 r.
 📍 Muzeum Wincentego Witosy w Wierzchosławicach

→ Wincenty Witos na spacerze w rzeszowskim więzieniu, zima 1939/1940.
 📍 Muzeum Wincentego Witosy w Wierzchosławicach

← Fałszywa kenkarta, którą Wincenty Witos posługiwał się podczas oczekiwania na transport lotniczy do Londynu w listopadzie 1944 r.
 📍 Muzeum Wincentego Witosy w Wierzchosławicach

INSTYTUT
 PAMIĘCI
 NARODOWEJ

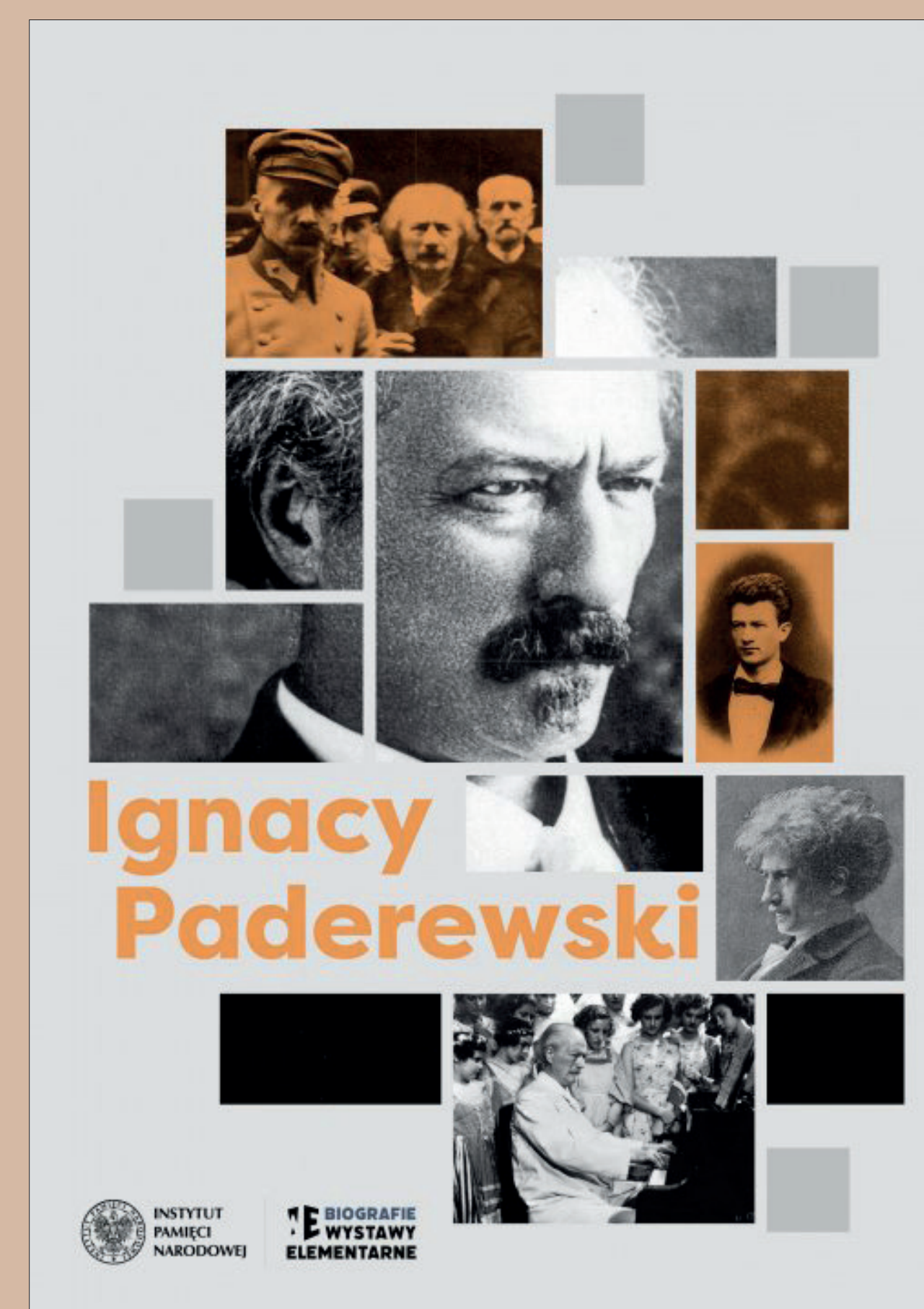
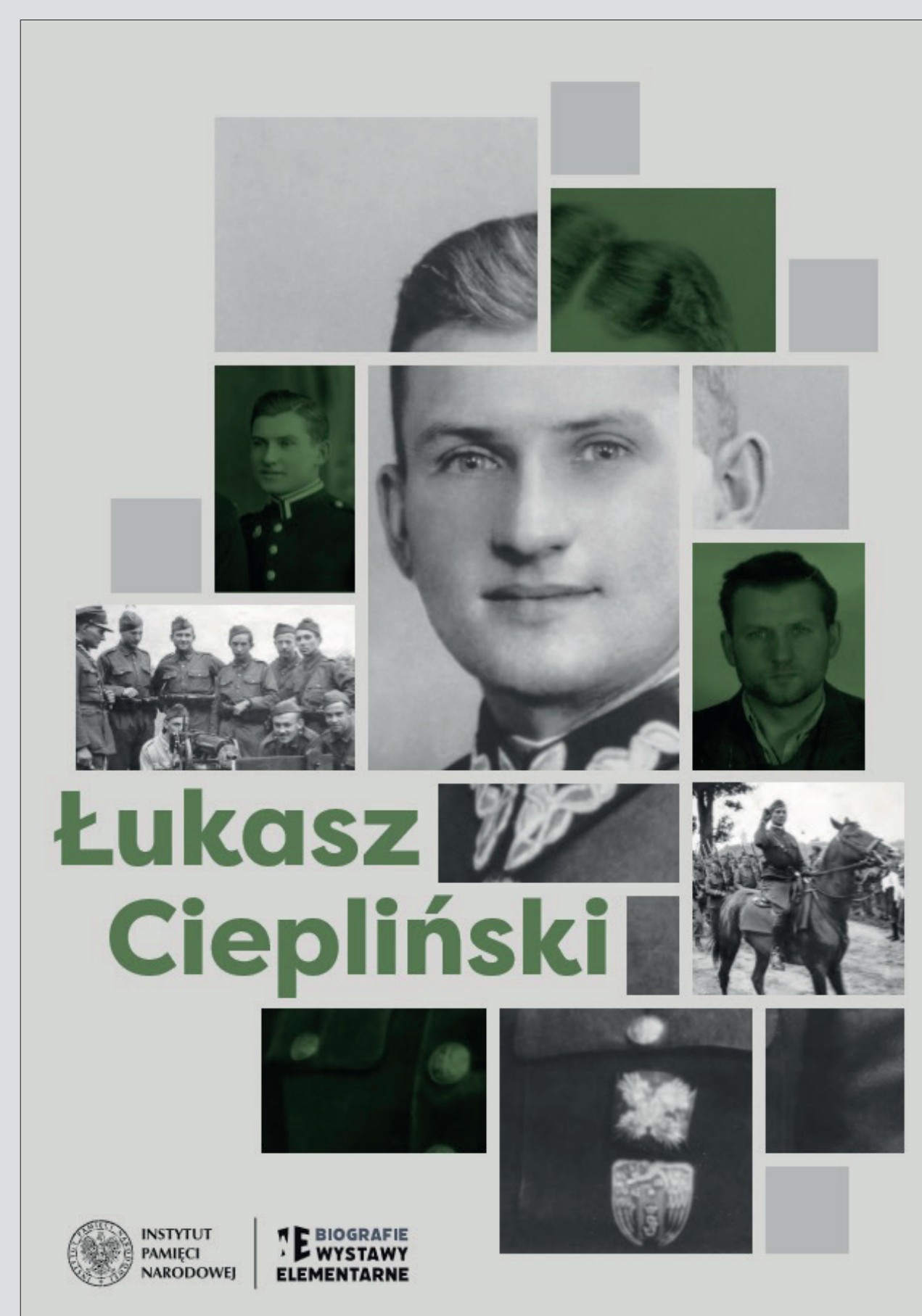
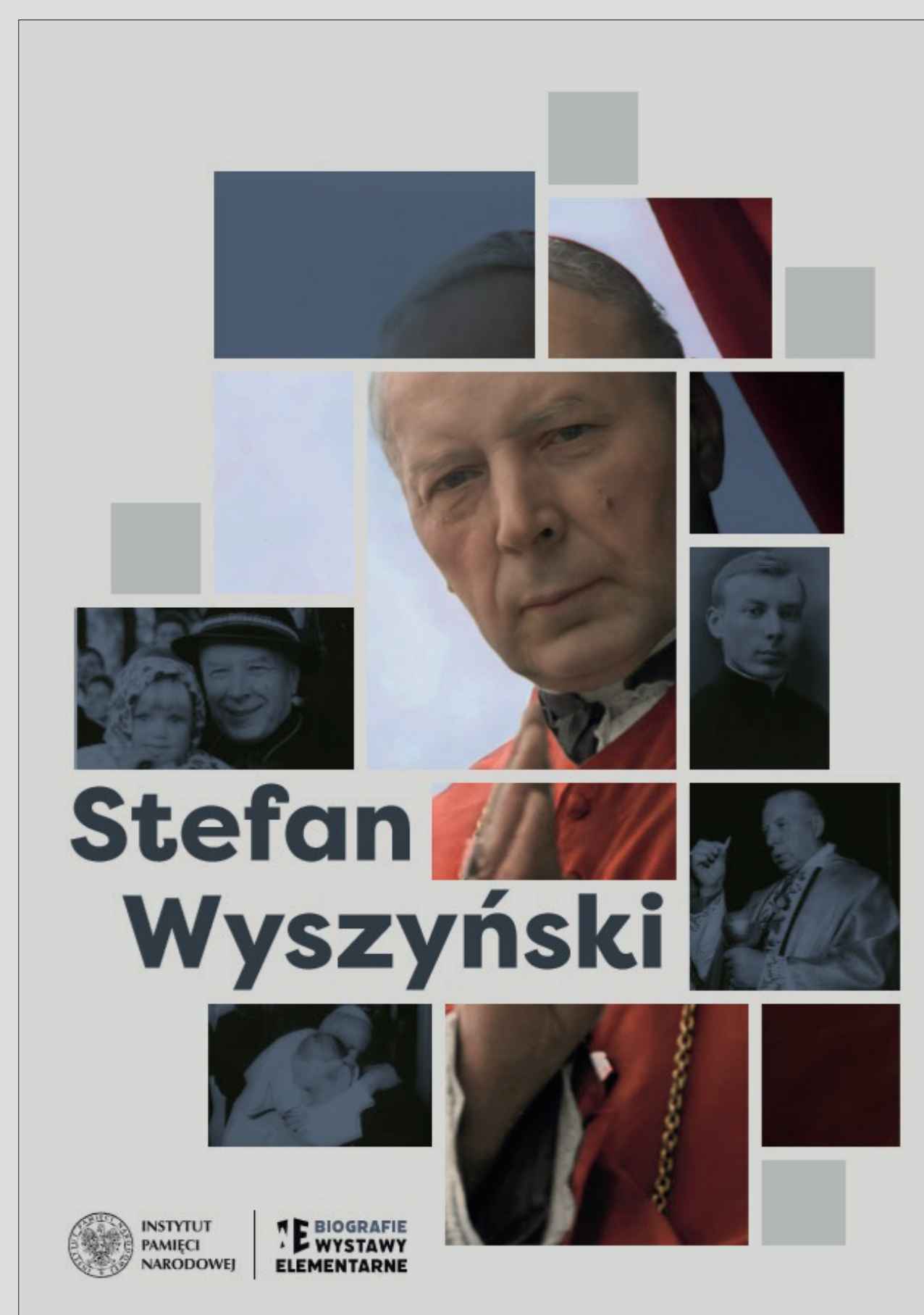
Bez walki i ofiar nic nie osiągniecie! Nie zapominajcie ani na chwilę, że polityka to nie jest ani gadulstwo, ani zabawa. Jest to ważne i ciężkie zadanie, wymagające rzetelnej pracy, zdolności, przygotowania, odwagi i najlepszej woli. Niech pomni każdy, że polityka bez wyciągania z niej konsekwencji jest albo śmiesznym błazeństwem, albo szkodliwym, zbrodniczym oszustwem.

↑ Kilka uwag do Braci Włóścian i innych Polaków, Rzeszów (w więzieniu) 23 lutego 1940 r.
Ostatnia fotografia Wincentego Witos, 1945 r.
📷 Muzeum Wincentego Witos w Wierchosławicach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zobacz więcej wystaw z serii na
www.edukacja.ipn.gov.pl

Zobacz inne Wystawy Elementarne:

Autorzy/Autor Wystawy: Zenon Fajger

Recenzja: dr Marcin Bukała, Szymon Węglowski

Korekta: Małgorzata Kuźniar (Wyd. Edytorial)

koncepcja graficzna serii: Paulina Żak

skład: Katarzyna Hudzicka-Chochorowska

W wystawie wykorzystano zdjęcia: Archiwum Państwowego w Krakowie
Oddziału w Tarnowie, Igora Witowicza, Muzeum Wincentego Witosa
w Wierzchosławicach, Zakładu Historii Ruchu Ludowego

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ